

УДК 378.046

Інна Ніколаеску, кандидат педагогічних наук,
докторант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті представлені результати дослідження питання професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Представлені компоненти професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Подано коротку характеристику рівням результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: професійно-педагогічна самореалізація, викладач системи післядипломної освіти, інформаційно-комунікаційні технології, критерії, показники, рівні результативності професійно-педагогічної самореалізації.

Лит. 7.

Інна Николаеску, кандидат педагогических наук,
докторант кафедры педагогики высшей школы и образовательного менеджмента
Черкасского национального университета имени Богдана Хмельницкого

КРИТЕРІАЛЬНО-УРОВНЕВИЙ ПОДХОД К РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ПРОФЕСІОНАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧЕСЬКОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ СИСТЕМИ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДСТВАМИ ІНФОРМАЦІОННО-КОМУНІКАЦІОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статье представлены результаты исследования вопроса профессионально-педагогической самореализации преподавателя системы последипломного образования средствами информационно-коммуникационных технологий. Представлены компоненты профессионально-педагогической самореализации преподавателя системы последипломного образования средствами информационно-коммуникационных технологий. Дана краткая характеристика уровням результативности профессионально-педагогической самореализации преподавателя системы последипломного образования средствами информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая самореализация, преподаватель системы последипломного образования, информационно-коммуникационные технологии, критерии, показатели, уровни результативности профессионально-педагогической самореализации.

**Inna Nikolayesku, Ph.D. (Pedagogy), Doctoral Student of the Higher Education Pedagogy and Educational Management Department
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi National University**

THE CRITERIAL AND LEVEL APPROACH TO THE RESULTNESS OF THE PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL SELF-REALIZATION OF THE TEACHER OF THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY

The article presents the results of the study of the problem of vocational and pedagogical self-realization of the teacher of the system of postgraduate education by means of information and communication technologies. The components of vocational and pedagogical self-realization of the teacher of postgraduate education system by means of information and communication technologies are presented. A brief description is given of the levels of the effectiveness of the professional and pedagogical self-realization of the teacher of the post-graduate education system by means of information and communication technologies. The professional-pedagogical self-realization of the teacher of the post-graduate education system by means of information and communication technologies is the complicated process. It requires the search of effective psychological and pedagogical mechanisms and organizational and pedagogical conditions for its functioning. The substantiation of the criteria, indicators and levels of the effect of the investigated phenomenon makes it possible to evaluate the result of the

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

process. We have identified the criteria of the professional-pedagogical self-realization of the teacher of the postgraduate education system by means of information and communication technologies. These are “the professional-pedagogical orientation”, “knowledgeable productivity”, “creative activity of professional-pedagogical self-realization in subject-subject interaction”. To each criterion were selected the correct indicators, which gave the opportunity to carry out a description of the phenomenon systemically. On the basis of the generalization of empirical data on the parameters of activity, independence and reflexivity of vocational and pedagogical self-realization of the teacher of the system of postgraduate education by means of ICT, the corresponding levels have been determined. These are an initiative-reflexive (high), active-reproductive (middle), passive-reproductive (low) level vocational and pedagogical self-realization of the teacher of the system of postgraduate education by means of ICT.

Keywords: *the professional-pedagogical self-realization, a lecturer of Postgraduate Education, the information and communication technologies, criteria, the indicators and performance levels of professional-pedagogical self-realization.*

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси, соціально-політичні зміни в українському суспільстві, переосмислення ціннісних орієнтацій і стратегій, швидкий розвиток нових, більш ефективних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагають модернізації системи післядипломної освіти, проголошуючи якість освіти одним з національних пріоритетів.

На якість післядипломної освіти, на нашу думку, впливає не тільки певна система факторів, серед яких кадровий потенціал, матеріально-технічна база, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, система управління, але й можливість викладачів самореалізовуватися як під час навчального процесу, так і в міжкурсовий період. Тому перед системою післядипломної освіти стоїть завдання здійснити кардинальні зміни в кадровій політиці щодо підвищення рівня професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальними для дослідження окресленої нами проблеми є наукові праці, в яких розкрито формування педагогічної майстерності в системі неперервної педагогічної освіти (О. Барбіна), теоретико-методологічні основи, тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні (А. Глузман, А. Кузьмінський, В. Луговий), педагогічний професіоналізм в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога (Н. Гузій), самореалізація особистості викладача вищого навчального закладу (Н. Лосева), теоретичні основи професійно-методичної підготовки викладачів (А. Коваленко) і інші.

У сучасному науковому світі інтерес до навчання й виховання значно зріс і педагогічні колективи все частіше звертаються до послуг мережі Інтернет з метою використання ІКТ для комунікації, наукового співробітництва, організації корпоративної роботи. Як засвідчує практика, важлива роль у педагогічній діяльності викладача системи післядипломної освіти відводиться інформаційно-комунікаційним технологіям, які дозволяють не тільки на більш високому рівні

проводити заняття зі слухачами курсів підвищення кваліфікації, а й самореалізовуватися, виконуючи наукову, методичну та організаційну роботу в сфері післядипломної освіти.

Проблеми розвитку інформатизації освіти представлено в працях А. Алексєєва, В. Бикова, Т. Коваль, В. Кременя, Е. Полат, С. Семерікова, Ю. Триуса та багато інших. Однак питання системного впровадження ІКТ у навчальний процес інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників, а також роль інформаційно-комунікаційних технологій для здійснення результативності професійно-педагогічної самореалізації викладачів залишаються не до кінця вирішеними.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць та методичних розробок різних аспектів проблеми, які близькі до нашого дослідження, нами не виявлено вивчення критеріїв, показників і рівнів результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Визначення критеріїв, показників, а також короткий опис характеристики рівнів результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій слугувало **метою** нашої статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійно-педагогічна самореалізація викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій “це складний процес, який вимагає пошуку ефективних психолого-педагогічних механізмів і організаційно-педагогічних умов його функціонування. Обґрунтування критеріїв, показників і рівнів результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість оцінювати результати процесу на будь-якому етапі, отримувати якісну і кількісну характеристику, а також коригувати навчальний

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

процес, зіставляючи проміжні результати з розробленим еталоном.

Зазначимо, що у сучасній науковій літературі термін “*критерій*” (від грець. *criterion*) розглядається як: міра для визначення динаміки розвитку окремих компонентів досліджуваного явища, зумовленої умовами експерименту [1]; загальна суттєва ознака, за якою можна оцінювати педагогічні явища, ефективність виховного процесу, окремого засобу, методу чи прийому [4]; сукупність якісних ознак, на підставі яких можна оцінити й порівняти ефективність та якість навчального процесу [2].

Зважаючи на представлену аргументацію, під *критерієм результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій* розуміємо загальну суттєву якісну ознаку, на основі якої уможливується об’єктивне визначення рівня професійно-педагогічної самореалізації як основного результату досліджуваного процесу.

Погоджуємось із думкою названих вище вчених [1; 2; 4] про те, що зміст критерію розкривається через сукупність *показників*, які конкретизують його і дають можливість більш об’єктивно визначити ефективність навчального чи-то освітнього процесу або рівень сформованості чи-то розвиненості досліджуваного феномену.

Визначення критеріїв професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій здійснювалось нами з урахуванням загальних вимог, що існують у педагогічній теорії: за допомогою критеріїв повинні встановлюватись зв’язки між усіма компонентами досліджуваного феномену; критерії повинні відображати основні закономірності існування та розвитку особистості; критерії повинні бути розкриті через якісні ознаки, за проявами яких можна судити про ступінь або міру вираженості цього критерію; критерії мають відбивати динаміку ефективності вимірюваної якості; якісні показники повинні проявлятися у єдності з кількісними [1; 4].

З урахуванням чотирикомпонентної (*ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-інформаційний, рефлексивно-оцінювальний*) структури професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, нами визначені відповідні їм *критерії* та відповідні їм *показники*.

Охарактеризуємо розроблені нами критерії та показники професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Діагностика *ціннісно-мотиваційного компоненту* професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій здійснюватиметься за *критерієм “професійно-педагогічна спрямованість”* (переконання, ціннісні орієнтації, мотиви). Виокремлення цього критерію зумовлено тим, що у структурі *переконань* присутній мотиваційний компонент, який обумовлює різні рівні професіоналізму, готовності та відмінності у стратегії поведінки викладача, а також виражає ступінь зацікавленості й мотивації у сфері застосування інформаційно-комунікаційних засобів, які дозволяють ефективно здійснювати професійно-педагогічну самореалізацію. При цьому було враховано, що ефективність професійно-педагогічної самореалізації викладача залежить не тільки від мотивації професійної діяльності, а й від самостійного освоєння, прояву позитивності та ініціативності щодо впровадження та використання ІКТ у професійно-педагогічній діяльності, що виражається в позитивному емоційному ставленні до технічних засобів навчання, оволодінні інформаційно-комунікаційними й технічними знаннями та вміннями.

Переконання особистості з приводу цінностей відображається у *ціннісних орієнтаціях* викладацької аудиторії, які визначають спрямованість її поведінки та ставлення до принципів, норм життя і діяльності у суспільстві; виконують функцію регулювання діяльності, пов’язаної з досягненням мети, визначають лише найзагальніші принципові життєві імперативи, конкретна реалізація яких є прерогативою суб’єкта. Метою ефективності професійно-педагогічної самореалізації викладача у контексті ціннісних орієнтацій є розвиток у них високих інтелектуально-моральних інтересів і запитів, ціннісних поглядів, орієнтацій та переконань, створення таких умов, які б сприяли розвитку професійної активності, моральної спрямованості їхньої психічної діяльності, моральності потягів, інтересів, поглядів, думок, переконань. Вирішальною умовою ефективності професійно-педагогічної самореалізації викладача є цілеспрямована багатоаспектна і всебічна діяльність у контексті ціннісного самоусвідомлення особистості.

З огляду на зазначене, *показниками* критерію “професійно-педагогічна спрямованість” визначено такі: *стійкість усвідомості викладача системи ціннісних орієнтацій; внутрішня мотивація щодо здійснення професійно-педагогічної самореалізації; позитивність та ініціативність щодо впровадження та*

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

використання ІКТ у професійно-педагогічній діяльності.

Зауважимо, що професійно-педагогічна самореалізація викладача засобами ІКТ передбачає опанування ним необхідним обсягом знань, які забезпечують продуктивність цього процесу та є основою *когнітивного компоненту*. Діагностування цього компоненту буде відбуватися за **критерієм “знання продуктивність”**. В академічному словнику української мови термін “продуктивний” потрактовується як той, який дає, приносить бажаний результат; результативний [3]. Продуктивність у професійній діяльності викладача характеризується, у першу чергу, внутрішніми чинниками, які проявляються, на основі існуючих знань, утворенні інноваційного, самостійного продукту професійно-педагогічної самореалізації викладача. Таким чином, критерій “знання продуктивність” дає можливість дізнатись про систему уявлень викладача щодо сутності процесу самореалізації в цілому та професійно-педагогічної самореалізації зокрема як складової професійної діяльності, здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, одержувати інформацію, оперувати нею (володіти відповідним рівнем знань, умінь й навичок стосовно ІКТ) і ефективно використовувати ІКТ у педагогічній діяльності.

Надто важливим для результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами ІКТ є *знання з основ комп'ютерної грамотності та інформаційної культури*, які дозволяють створювати інформаційно-технічне забезпечення навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації з використанням сучасних ІК-технологій, що відповідає міжнародним стандартам, а також коректно відбирати та систематизувати різного виду інформацію.

Спираючись на зазначене вище, *показниками* критерію “знання продуктивність” визначено: *рівень усвідомлення сутності професійно-педагогічної самореалізації; повнота, глибина, системність знань стосовно ІКТ; рівень володіння базовими професійними вміннями та навичками використання ІКТ у професійній діяльності*.

Третій, *діяльнісно-інформаційний* компонент професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій буде діагностуватись за **критерієм “творча активність професійно-педагогічної самореалізації у суб'єкт-суб'єктній взаємодії”**. Діагностика цього критерію дасть можливість проектувати процес

професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ, розвивати здатність ініціювати педагогічну діяльність з використанням сучасних технічних засобів, творчо та відповідально її здійснювати, контролювати, досягати запланованого, проектувати подальшу діяльність на більш високому рівні, працювати з педагогічними програмними засобами, творчо підходити до проведення навчального процесу із застосуванням ІКТ.

З огляду на зазначене, ми вважаємо, що важливим для формування цього критерію є особистісно-професійний досвід викладача щодо самореалізації та саморозвитку, а також самоорганізації власної діяльності та поведінки, а саме: *досвід визначення особистісної та професійної позиції* (особистісне самовизначення, усвідомлення власних потреб і домагань); *досвід проектування та складання плану професійно-педагогічної самореалізації на засадах самопізнання* (виокремлення мети, конкретизація завдань, окреслення перспектив, визначення способів і засобів досягнення, аналіз результатів); *досвід самоорганізації поведінки та діяльності в освітньому інформаційно-комунікаційному середовищі* (здатність активно домагатися свідомо поставленої мети та долати перешкоди, рефлексія організації власної професійної діяльності й поведінки відповідно до визначених цілей і завдань, усвідомлення відповідальності за результати власної діяльності).

Зважаючи на зазначене, *показниками* критерію “творча активність професійно-педагогічної самореалізації у суб'єкт-суб'єктній взаємодії” визначені: *проектування процесу професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ; активність використання викладачами потенційних можливостей ІКТ простору; задоволеність можливостями ІКТ простору для професійно-педагогічної самореалізації; уміння творчо підходити до навчального процесу із застосуванням ІКТ*.

Критерієм ефективності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій є також задоволеність цим процесом. Тому *рефлексивно-оцінювальний компонент* професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій буде діагностуватись за **критерієм “професійно-педагогічна задоволеність”**. *Показниками* цього критерію вважаємо рівень розвитку рефлексивності як єдності інтелектуально-рефлексивних та особистісно-рефлексивних форм, які визначають професійну та особистісну

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

самореалізацію; самостійне прагнення до адекватної самооцінки, самовдосконалення в процесі професійної діяльності; виявлення й удосконалення педагогічного потенціалу засобами ІКТ; усвідомлення та усунення перешкод на шляху до виконання професійних завдань, які заважають досягненню ефективної професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ.

З метою узагальнення емпіричних даних за параметрами активності, самостійності та рефлексивності професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами ІКТ визначено **ініціативно-рефлексивний (високий), активно-репродуктивний (середній), пасивно-репродуктивний (низький) рівні** професійно-педагогічної самореалізації викладача засобами ІКТ.

Викладач, що має **ініціативно-рефлексивний (високий) рівень** професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ, характеризується високим ступенем гармонійності професійно-педагогічної самореалізації у всіх сферах професійно-педагогічної діяльності, наявністю глибоких і системних знань професійно-педагогічних цінностей, які впливають на ефективність процесу самореалізації; володіє міцними знаннями про способи самопізнання, самореалізації та саморозвитку. Результатом професійно-педагогічної самореалізації викладача засобами ІКТ є достатня кількість як традиційних, так інноваційних технологій навчання, які характеризуються високою науково-методичною якістю; розроблено сучасні електронні форми й засоби навчання. Відчуває власну самоцінність як професіонала; виявляє стійке ставлення до себе як особистості, що здатна впливати на життя суспільства; має критичне мислення. Мотиваційна сфера характеризується спрямованістю на суб'єкт-суб'єкту взаємодію з учасниками навчального процесу, високий рівень діалогічної взаємодії з освітнім інформаційно-комунікаційним середовищем закладу. Має ціннісні орієнтації на активну, самостійну та автономну поведінку в педагогічній діяльності через прояв вольових зусиль у різноманітних професійних ситуаціях; володіє засобами прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, арсеналом творчих прийомів, здатні до діяльності з яскраво забарвленою емпатійною основою та гуманістичною спрямованістю, прагнуть подальшого особистісного самовизначення та самовдосконалення. Має рефлексивні здібності. Проявляє позитивну мотивацію до самовизначення, самореалізації та саморозвитку.

Викладач системи післядипломної освіти, якому притаманний **активно-репродуктивний**

(*середній*) **рівень** професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ, має адаптивну ступінь гармонійності професійно-педагогічної самореалізації у всіх сферах професійно-педагогічної діяльності, має неповні й несистемні знання професійно-педагогічних цінностей, які впливають на ефективність процесу самореалізації; поверхнево володіє знаннями про способи самопізнання, самореалізації та саморозвитку. Розуміє значущість використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, однак має недостатній рівень знань з комп'ютерної грамотності; час від часу використовує засоби ІКТ, низку комп'ютерних навчальних програм, словники, Інтернет, технічні засоби навчання. Має фрагментарні уявлення про способи самопізнання, самореалізації та саморозвитку в різноманітних сферах педагогічної діяльності (викладач-педагог, викладач-методист, викладач-науковець). Мало помітними в здійснюваній педагогічній діяльності є індивідуальність, унікальність, креативність та діалогічність викладача. Недостатній рівень розвитку критичного мислення. Проявляє ситуативний характер визначення власної позиції у професійній діяльності. Іноді висуває власні ініціативи, відчуває ентузіазм від їх подальшого впровадження, звертається за порадою до колег щодо потенційних можливостей використання ІКТ технологій, але не завжди їх доцільно використовує. У цілому, характерна спрямованість на конструктивні відносини у колективі, установки на повагу до інших суб'єктів взаємодії, але не завжди адекватне гуманістичним цінностям педагогічної професії. Ціннісні орієнтації на активну, самостійну та відповідальну поведінку в освітньому інформаційному середовищі нестійкі, потребують постійного зовнішнього стимулювання. У більшості випадків усвідомлює важливість процесу рефлексії, уміє усувати більшість перешкод, які заважають досягненню ефективної підготовки засобами ІКТ. Демонструє часткове вміння використовувати інноваційні ІКТ засоби навчання, переважно працює з універсальними модифікованими навчально-методичними матеріалами та проводить традиційно навчальний процес. Практично відсутній досвід визначення мети, окреслення перспектив, вибору способів і засобів досягнення, аналізу результатів самоорганізації поведінки та діяльності.

Викладач, якому притаманний **пасивно-репродуктивний (низький) рівень** професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ, виявляє фрагментарні знання щодо прояву гармонійності професійно-педагогічної самореалізації викладача

КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

засобами ІКТ у всіх сферах професійної діяльності. Має лише зовнішню мотивацію, рідко впроваджує інформаційно-комунікаційні технології, використовує деякі технічні засоби навчання, відчуває себе виснаженим та стомленим після занять з використанням комп'ютерної техніки. Рідко висуває власні ініціативи, ідеї впровадження нових досягнень психолого-педагогічних наук, не цікавиться сучасними інформаційно-комунікаційними інструментами. В окремих випадках усвідомлює важливість процесу рефлексії, уміє усувати лише окремі перешкоди, які заважають досягненню ефективної професійно-педагогічної самореалізації засобами ІКТ. Рідко прагне до адекватної самооцінки, самовдосконалення у процесі професійної діяльності, має неадекватну (іноді завищену, іноді занижену) самооцінку, знаходиться під впливом негативних зовнішніх обставин і перешкод, епізодично прагне професійно-педагогічної самореалізації, майже не виявляє та не вдосконалює педагогічний потенціал засобами ІКТ.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, виокремлення критеріїв та визначення показників професійно-педагогічної самореалізації викладача засобами ІКТ має важливе значення для виділення і обґрунтування організаційно-педагогічних умов, в яких процес професійно-педагогічної самореалізації викладача засобами інформаційно-комунікаційних технологій буде ефективним і результативним. Описані нами критерії надалі дозволять скласти педагогічний прогноз результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача засобами інформаційно-комунікаційних технологій і надалі розробити перспективну програму особистісного розвитку викладацького складу на засадах процесу самопізнання і самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуржій А. М. *Методологія критеріїв оцінювання* / А. М. Гуржій // *Освіта України*. – 2000. – № 44–45 (1 листопада). – С. 11.
2. *Педагогічний словник* / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
3. Сич Р. В. *Визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості умінь з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників* / Р. В. Сич // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць*. – Випуск 43 / *Редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін.* – Вінниця: ТОВ “Нілан ЛТД”, 2015. – С. 338–400.

4. *Соціолого-педагогічний словник* / [за ред. В. В. Радула]. – К.: “ЕксОб”, 2004. – 304 с.

5. *Створення єдиного інформаційного освітнього середовища навчальної установи* // *Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія* / В. В. Лапінський [та ін.]; за наук. ред. В. Ю. Бикова. – К.: Педагогічна думка, 2010. – С. 124–132.

6. Ильина Т. А. *Структурно-системный подход к исследованию педагогических явлений* / Т. А. Ильина // *Результаты новых исследований в педагогике: сборник научных работ*. – М., 1977. – С. 3–18.

7. Шишкіна М. П. *Тенденції розвитку та використання інформаційних технологій у контексті формування освітнього середовища* / М. П. Шишкіна // *Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору: зб. наук. пр. / Ін-т засобів навч. АПН України; ред.: В. Ю. Биков, Ю. О. Жук*. – К.: Атіка, 2004. – С. 81–88.

REFERENCES

1. Hurzhiy, A. M. (2000). *Metodolohiya kryteriyiv otsinyuvannya* [Methodology of Evaluation Criteria]. Education of Ukraine, no. 44-45 (November 1), p.11. [in Ukrainian].
2. *Pedahohichnyy slovnyk* /za red. M. D. Yarmachenka (2001). [Pedagogical dictionary]. Kyiv: Pedagogical thought, 514 p. [in Ukrainian].
3. Sych, R. V. (2015). *Uznachennya kryteriyiv, pokaznykiv ta rivniv sformovanosti umin z osobystoi bezpeky maybutnikh ofitseriv-prikordonnykiv* [Determination of criteria, indicators and levels of skills development for personal security of future border guards officers]. Vinnitsa: TOV “Nilan LTD”, no.43, pp. 338–400. [in Ukrainian].
4. Radula, V.V. (Ed.). (2004). *Sotsiolo-hedahohichnyy slovnyk* [Sociological and pedagogical dictionary]. Kyiv: “EksOb”, 304 p. [in Ukrainian].
5. *Stvorennya yedynoho informatsynoho osvithoho sere dovyyshcha navchalnoyi ustanovy* (2010). [Creation of a single informational educational environment for an educational institution]. Means of information and communication technologies of a single information space of the education system of Ukraine. Kyiv: Pedagogical thought, pp. 124–132. [in Ukrainian].
6. Ylyna, T. A. (1977). *Strukturno-sistemnyy podkhod k yssledovanyyu pedahohycheskykh yavleniy*. [Structural and systematic approach to the study of pedagogical phenomena]. The results of new research in pedagogy: a collection of scientific papers. Moscow, pp. 3–18. [in Russian].
7. Shyshkina, M. P. (2004). *Tendentsiyi rozvytku ta vykorystannya informatsiynykh tekhnolohiy u konteksti formuvannya osvithoho sere dovyyshcha* [Trends in the development and use of information technology in the context of the formation of the educational environment]. Means and technologies of a single informational educational space: a collection of scientific papers. Kyiv: Atika, pp. 81–88 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017